

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DSL

FEMTEN AARS VIRKSOMHED

DET DANSKE SPROG- OG
LITTERATURSELSKAB

STIFTET 29. APRIL 1911

KØBENHAVN, DEN 29. APRIL 1926

TIL

KR. ERSLEV

I N D H O L D

INDLEDNING

SELSKABETS VIRKSOMHED

VÆRKER FRA MIDDELALDEREN

	SIDE
DANMARKS GAMLE LANDSKABSLOVE	21
SAXO: GESTA DANORUM	26

VÆRKER FRA 16. OG 17. AARHUNDREDE

DANSKE FOLKEBØGER	28
DANSKE VISER	30
HERMAN WEIGERES RÆVEBOG	32
TYCHONIS BRAHE DANI OPERA OMNIA	34
HANS MOGENSENS OVERSÆTTELSE AF COMMINES' MEMOIRER	37
DANSKE GRAMMATIKERE I-III	38

VÆRKER FRA 18. AARHUNDREDE

DANSKE GRAMMATIKERE IV-V	38
SKUESPILTEKSTER FRA KOMEDIEHUSET I LILLE GRØNNEGADE	40
OVERSÆTTELSE AF FALSTERS AMOENITATES PHI- LOLOGICAE	42
WADSKLÆR: UDVALGTE DANSKE VERS	42
EWALDS SAMLEDE SKRIFTER	43

VÆRKER FRA 19. AARHUNDREDE

BLICHERS SAMLEDE SKRIFTER	45
AARESTRUPS SAMLEDE SKRIFTER	47
J. P. JACOBSENS SAMLEDE SKRIFTER	48
DEN DANSKE ORDBOG	49
DANSKE HISTORIKERE FRA SAXO TIL KR. ERSLEV	55

KRONOLOGISK OVERSIGT

1911—1926

INDLEDNING

NÆRVÆRENDE Beretning er ikke noget Jubilæums-
skrift, kun en Oversigt over Selskabets Arbejde
gennem de femten Aar, det nu har bestaaet, en Redegørelse, vi har ment at skylde de Institutioner og de Mænd, hvis Hjælp har betinget vor Virksomhed.

1.

Den 29. Marts 1911 blev der i Selskab for germansk Filologi holdt et Foredrag om Maal og Midler for dansk Sprogforskning, hvori det paavistes, at det første, der maatte gøres for at give danske Sprogforskere Midler til et systematisk Studium af vort Sprog, var at udgive Kildestoffet: Middelalderens Landskabslove, de store Prosaværker fra Reformationstiden, den righoldige folkelige Litteratur fra 16. og 17. Aarhundrede, den ældre danske Grammatiker-Litteratur, det 18. og 19. Aarhundredes danske Klassikere o. s. v.; først naar Kilderne forelaa i paa-
lidelig Tekstform, kunde man med Tryghed gøre dem til Genstand for sproghistoriske Undersøgelser, der som Maal maatte have en Skildring af Sprogets Tilstand og Udvikling gennem Tiderne.

De Tanker, der fremsattes i dette Foredrag, vandt i den følgende Diskussion stærk Tilslutning, og fra

kyndig og myndig Side blev det foreslaaet, at man til Fremme af dansk Sprogforskning skulde prøve at danne et Selskab, der satte sig til Maal at udgive de Sprogmindesmærker og Litteraturværker, det var mest paakrævet at gøre almentilgængelige eller forelægge i tidssvarende Udgaver.

Maanedsdagen efter blev Forslaget Virkelighed: den 29. April 1911 stiftedes DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURSELSKAB.

De stiftende Medlemmer var: J. OSKAR ANDERSEN, HENRIK BERTELSEN, A. A. BJØRNBO (død 1911), HANS BRIX, JOHS. BRØNDUM-NIELSEN, GEORG CHRISTENSEN, V. J. v. HOLSTEIN-RATHLOU, J. P. JACOBSEN (død 1918), LIS JACOBSEN, TH. V. JENSEN (senere udtraadt), H. JUUL-JENSEN, ELLEN JØRGENSEN, POUL JOHS. JØRGENSEN, MARIUS KRISTENSEN, VICTOR KUHR, L. LAURSEN, NIELS MØLLER, POUL NØRLUND, JØRGEN OLRİK, CARL S. PETERSEN, KR. SANDFELD, P. SEVERINSEN og, som Selskabets Kassemester og juridiske Konsulent, JAKOB E. GELTING.

Senere er som medvirkende ved Selskabets Publikationer følgende Filologer og Historikere indvalgt: SVEND AAKJÆR, MORTEN BORUP, JØRGEN GLAHDER, H. GRÜNER NIELSEN, ANKER JENSEN, EILER NYSTRØM,

S. A. PALLIS, R. PAULLI, PAUL V. RUBOW, HANS RÆDER, HOLGER SANDVAD, PETER SKAUTRUP' samt Tycho Brahe-Udgiveren, Astronomen J. L. E. DREYER.

Idet enhver af de nævnte Forskere havde paa- taget sig aktiv Deltagelse i Selskabets Virksomhed, var der saaledes sikret det Arbejdskraft.

Det gjaldt nu om at skaffe den nødvendige øko- nomiske Basis for Arbejdet. Dette lykkedes i Løbet af Sommeren og Efteraaret, idet der fra alle Sider vistes Selskabet den største Imødekommenhed og Interesse saavel over for dets enkelte planlagte Arbejder som over for dets Formaal som Helhed.

I Begyndelsen af 1912 kunde da en Meddelelse til Offentligheden udsendes om DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURSELSKABS Stiftelse og kommende Virk- somhed. Paa dette Tidspunkt var følgende Fore- tagender sikrede:

Ved Bevilling fra CARLSBERGFONDET: en Udgave af Johannes Ewalds samlede Skrifter og af Haand- skriftet til Hans Mogensens Oversættelse fra 1574 af Philippe de Commynes' Memoirer.

Ved Dotation fra Gehejmekonferensraad G. A. HAGEMANN: en Udgave af Tycho Brahes samlede Skrif- ter og af Danske Viser fra 16. og 17. Aarhundrede.

Ved Understøttelser fra DET FINNESKE LEGAT og DEN GREVELIGE HJELMSTIERNE-ROSENCRONESKE STIFTELSE: Forarbejder til en Udgave af Danmarks gamle Landskabslove.

Desuden havde Selskabet til Støtte for dets almindelige Virksomhed fra en Del litteraturinteresserede Rigmænd modtaget Bidrag til Dannelsen af et Grundfond.

Den Udgivervirksomhed, her var planlagt, og som allerede dengang havde naaet et betydeligt Omfang saavel ved de planlagte Foretagenders Art som ved deres Størrelse, har vi kunnet fortsætte og udvide ved store offentlige og private Bevillinger.

Fra UNDERVISNINGSMINISTERIET ydes der os aarligt meget betydelige Tilskud til Selskabets to største Foretagender: Udgivelsen af Danmarks gamle Landskabslove og af Den danske Ordbog. Desuden er der til Hjælp til Forarbejder m. m. bevilget os et aarligt Statstilskud, første Gang paa Finansloven for 1912—13.

CARLSBERGFONDET har foruden de ovenfor omtalte Bevillinger yderligere tilstaaet Selskabet Understøttelser til Udgivelsen af Danske Folkebøger fra 16. og 17. Aarhundrede, Herman Weigeres Rævebog

fra 1555, Danske Grammatikere fra 17. og 18. Aarhundrede, Steen Steensen Blichers samlede Skrifter, Emil Aarestrups samlede Skrifter samt til en Oversættelse af Chr. Falsters Amoenitates philologicae. Dernæst bekoster Fondet sammen med Ministeriet Udgivelsen af Landskabslovene og yder til Den danske Ordbog et aarligt Tilskud af samme Størrelse som Statens. Endvidere vil Carlsbergfondet sammen med RASK-ØRSTED FONDET bekoste Udgivelsen af Saxos Gesta Danorum, og endelig har det givet sit Minde til, at en af Fondet inden Selskabets Stiftelse vedtaget Udgave af Tycho Brahes Observationer ved Dr. J. L. E. Dreyer er indgaaet som Led i Udgaven af Tycho Brahes samlede Værker.

RASK-ØRSTED FONDET bekoster som nævnt sammen med Carlsbergfondet Selskabets Saxo-Udgave. Dernæst har Fondet bevilget en større Understøttelse til Udgivelsen af Tycho Brahes Skrifter og Breve, idet G. A. Hagemanns Dotation paa Grund af de under Krigen stærkt stigende Priser viste sig utilstrækkelig til Udgavens Gennemførelse.

Fra Gehejmekonferensraadinde Fru MATHILDE HAGEMANN har Selskabet modtaget en Dotation til

Fuldførelse af Udgaven af Danske Viser, og fra Direktør BENNY DESSAU en Understøttelse til en Udgave af Skuespiltekster fra Komediehuset i Lille Grønnegade.

Selskabet beder RIGSDAGEN og UNDERVISNINGSMINISTERIET, CARLSBERGFONDET og RASK-ØRSTED FONDET samt DEN HIELMSTIERNE-ROSENCRONESKE STIFTELSE og DET FINNESKE LEGAT modtage en Tak for de omfattende Bevillinger, der saaledes er blevet os til Del. Ligeledes mindes vi med Taknemmelighed Gehejmekonferensraad G. A. HAGEMANN, hvis storstilede Gavnildhed muliggjorde Fremkomsten af Tychonis Brahe Dani Opera omnia. Vi takker Fru MATHILDE HAGEMANN for hendes Dotation til Viseudgaven, og Direktør BENNY DESSAU for hans Støtte til Udgivelsen af de gamle Skuespiltekster. – En Tak bringer vi ogsaa til de Mænd, der i sin Tid rundhaandet ydede Bidrag til Selskabets Grundfond.

2.

Ved Valget af de Opgaver, Selskabet i første Række har søgt at løse, har naturligvis Hensynet til, hvad der maatte siges sproghistorisk og litteraturhistorisk at være mest paakrævet, været afgørende. Men vi

har desuden ikke ladet ude af Betragtning, hvilke Arbejder der vilde være af national Betydning for vort Land. Blandt disse maa først og fremmest nævnes TYCHO BRAHE-Udgaven, Monumentet over Danmarks navnkundigste Videnskabsmand. Dernæst vil det sikkert erkendes, at Udgaverne af SAXOS GESTA DANORUM, af DANMARKS GAMLE LANDSKABSLOVE og af DEN DANSKE ORDBOG ved Siden af deres videnskabelige Betydning har Værdi som nationale Monumenter over dansk Litteratur og dansk Sprog. — Udgivelsen af RÆVEBOGEN og af HANS MOGENSENS Oversættelse valgtes paa Grund af disse Værkers filologiske Betydning. Vi har derfor ogsaa ment til disse Udgaver at burde knytte fuldstændige Ordbøger med sproghistoriske Monografier. — Saavel af sproglig som af litterærhistorisk Interesse er de omfattende Samlingsudgaver, der indeholder det 16. og 17. Aarhundredes prosaiske og poetiske Folkelæsning: DANSKE FOLKEBØGER og DANSKE VISER, endvidere Samlingen af den grundlæggende grammatiske Litteratur: DANSKE GRAMMATIKERE fra 17. og 18. Aarhundrede, og Samlingen af den med Holbergs Komedier samtidige dramatiske Litteratur: SKUESPILTEKSTER fra det gamle Komediehus. — Ved Valget

af Klassikerudgaverne har Værdien af at fremlægge det enten slet ikke eller meget mangelfuldt udnyttede Haandskriftmateriale været bestemmende for EWALD-, AARESTRUP- og J. P. JACOBSEN-Udgaverne Vedkommende, medens Ønsket om at samle Digterens vidt spredte Produktion var afgørende for Udgivelsen af BLICHERS samlede Skrifter. — Om Betydningen af de enkelte Udgaver henviser vi iøvrigt til den følgende Oversigt.

Endnu skal tilføjes nogle Bemærkninger om Tekstudgavers Værdi som videnskabeligt Hjælpe-middel. Det er en given Ting, at naar et Værk kun findes i Haandskrift eller kun er bevaret i enkelte Eksemplarer af Originaltrykket, har det en ren *praktisk* Værdi at udgive det; denne øges yderligere, hvis Stoffet bestaar af rundt omkring fra hentede Haandskrifter eller Tryk, som det oftest vil være uoverkommeligt for den enkelte Forsker at tilvejebringe. Det er ogsaa indlysende, at hvor der til Grund for Udgaven ligger flere forskellige Redaktioner, som man maa have Overblik over, hvis man vil fastslaa et bestemt Tekststed og dets Udvikling, er det til Nytte for Forskeren, at Tekstjævnførelsen er foretaget, saa han i Stedet for at gennemgaa alle

Tekster, ved Lovudgaven f. Eks. flere Hundrede, kan faa den Oplysning, han ønsker, gennem de af Udgiveren meddelte Varianter. Men Tekstudgaven har, ved Siden af Tilgængeliggørelsen og Kommenteringen af Originalen, en selvstændig *videnskabelig* Værdi gennem det Tolkningsarbejde, Udgiveren har nedlagt i Tekstudgivelsen; ved dette bliver Udgaven, *ogsaa for den Forsker, der har Adgang til Originalen*, et uundværligt Hjælpemiddel. De fleste vilde vist mene – for at nævne et Eksempel – at for den, der har Adgang til Ewalds eller Aarestrups Original-Manuskripter, er en Udgave af disse overflødig. Forholdet er imidlertid det, at saavel Ewald som Aarestrup har rettet og overrettet og paa ny rettet deres Digte, inden disse fik deres endelige Form, og at det ikke blot er et tidtagende Studium alene at læse de forskellige Lag i Manuskriptet, men at der kræves lang Indleven i Digterens Arbejdsmetode for med sikkert Instinkt at bestemme Rettelsernes Kronologi. Og først Forstaaelsen heraf giver Manuskripterne deres egentlige Værd. En Udgave, der meddeler Rettelserne paa en teknisk overskuelig Maade, vil derfor give Forskeren det Værktøj i Hænde, han behøver for

at kunne studere Digtenes Genesis, medens kunden, der havde gjort sig just disse Manuskripter til Speciale, vilde kunne udnytte Originalerne uden Vejledning. – Derfor vil heller ikke en faksimileret Gengivelse af et Haandskrift erstatte den ideelle Udgave, ved hvilken det er lykkedes at overføre til Brugeren Resultatet af Udgiverens Gennemarbejdning af og Indleven i Teksten.

3.

Allerede ved Selskabets Stiftelse stod det os klart, at vi ikke blot i udgiverteknisk Henseende skulde sætte som Maal at yde det bedste, men at vore Skrifter ogsaa bogteknisk burde naa en høj Standard. Til Gennemførelsen af dette Princip fandt vi en udmærket Støtte i de to store Trykkerier, som vi væsentlig har benyttet: H. H. THIELE og NIELSEN & LYDICHE. Særlig maa det være os tilladt at fremhæve Tycho Brahe-Udgaven, udført med den monumentale Plantin-Skrift i Nielsen & Lydiches Bogtrykkeri paa en Maade, der ogsaa udenfor Landets Grænser har skaffet den Anerkendelse som værdigt Sidestykke til Standardudgaverne af GALILEI, DESCARTES og HUYGENS.

Af Betydning for Selskabets hele Virksomhed har det ogsaa været, at vi har mødt saa megen Forstaaelse overfor vore ikke altid beskedne Krav hos det Forlag, paa hvilket næsten alle vore Publikationer er udkommet: GYLDENDALSKE BOGHANDEL. Med særlig Taknemmelighed mindes vi afdøde Direktør PETER NANSEN, uden hvis levende Interesse for Sprog og Litteratur bl. a. Udgivelsen af Den danske Ordbog næppe var blevet virkeliggjort.

4.

Det Program, Selskabet lagde for femten Aar siden, har det i videre Udstrækning, end vi dengang turde nære Haab om, kunnet gennemføre, takket være den Forstaaelse og Interesse for vort Formaal, vi fra alle Sider har mødt.

Af Litteraturen fra *Middelalderen* er Arbejdet paa Lov-Udgaven vidt fremskredet, og Gennemførelsen af Saxo-Udgaven sikret.

Af *det 16. og 17. Aarhundredes* Sprog- og Litteraturværker er Udgivelsen af Rævebogen og Hans Mogensen-Oversættelsen afsluttet; ni Bind af Danske Folkebøger er udkomne; af Danske Viser er Tekst-udgivelsen og Størstedelen af Kommentarerne fær-

dig; endvidere foreligger af Tycho Brahe-Udgiven elleve af de fjorten Bind, den vil omfatte.

Af *den nyere Tids* Litteratur er alle Teksterne af Danske Grammatikere udkommet, Samlingen af Skuespiltekster fra Lille Grønnegade-Teatret er helt afsluttet, ligeledes Oversættelsen af Falsters *Amoenitates philologicae* og Udgivelsen af Ewalds samlede Skrifter.

Af Klassiker-Udgaver fra *det 19. Aarhundrede* er Aarestrups samlede Skrifter færdigudgivet, og Halvdelen af Blicher-Udgiven og J. P. Jacobsen-Udgiven udsendt. Desuden er syv Bind af Den danske Ordbog udkommet, med et Bind om Aaret.

Men selv om Selskabet saaledes har en rig Virksomhed bag sig, er mange og store Opgaver endnu uløste: fra Middelalderen gemmes paa danske og udenlandske Biblioteker adskillige sprogligt og literærhistorisk værdifulde Tekster, der burde gøres almentilgængelige. Fra Reformationstiden venter Tidens sproglige Hovedværk, den danske Bibel 1550, paa sin Udgivelse, og en af Tidens ejendommeligste Forfattere, Poul Helgesen, er kun fragmentarisk udgivet. Fra det 17. Aarhundrede findes i utilfredsstillende Udgaver eller uerhverve-

lige Tryk og Haandskrifter den danske Litteraturs betydeligste Salmedigter: Thomas Kingo. Fra 18. Aarhundrede er den mest paakrævede Opgave en litterærhistorisk Kommentar til Ewald-Udgaven. Fra 19. Aarhundrede foreligger Danmarks to største Digtere Oehlenschläger og H. C. Andersen i Udgaver, der dels længst er udsolgt, dels besørget efter Principper, der gør dem meget utilfredsstillende til videnskabeligt Brug. — Foruden de egentlige Udgiverarbejder er der omfattende leksikalske Arbejder, som det vilde være af stor Betydning at faa udført: en dansk Navnebog, en dansk etymologisk Ordbog, en ny Ordsprogsskat, for at nævne nogle af de vigtigste.

Det er vort Ønske at sætte al Kraft ind paa Løsningen af saadanne Opgaver, efterhaanden som de Værker, der er under Udarbejdelse, naar deres Afslutning. Selskabet haaber da stadig at kunne virke til Fremme af den Sag, hvis Tjeneste det fra sin Stiftelse er viet: Forskningen af det danske Sprog og Danmarks Litteraturs Udvikling gennem Tiderne.

KØBENHAVN, DEN 29. APRIL 1926.

DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURELSKAB.

OVERSICHT OVER SELSKABETS VIRKSOMHED

DANMARKS GAMLE LANDSKABSLOVE med Kirkelovene. Fem Hæfter 1920–26.

Bind I. *Skaanske Lov*. Med Understøttelse af CARLSBERGFONDET udgivet ved JOHS. BRØNDUM-NIELSEN under Medvirkning af SVEND AAKJÆR og POUL JOHS. JØRGENSEN. 1.–4. Hæfte.

I de hidtil udkomne fire Hæfter findes Skaanske Lov Tekst I–III samt ANDERS SUNESØNS latinske Parafraze med moderne dansk Oversættelse ved JØRGEN OLRIK. Tekst I—III er de tre Hovedtekster, repræsenteret af Haandskrifterne i Arnamagnæanske Samling (AM 28, 8vo, »Codex Runicus«), i Kungl. Biblioteket Stockholm (B 69), i Kgl. Bibliotek Kbh. (GkS 3125, 4to). Til Codex Runicus, den middelalderlige Hovedtekst, er meddelt Varianter fra 34 Haandskrifter samt fra Gotfred af Ghemens trykte Udgave; til Haandskriftet GkS 3125, 4to, den eftermiddelalderlige Hovedtekst, er Varianter meddelt fra 73 Haandskrifter; ialt er saaledes foruden de tre Hovedtekster 108 Tekstkilder optaget i Udgaven. Det endnu ikke fuldendte Tekstbind af Skaanske Lov vil desuden indeholde en Del Tillæg fra forskellige Haandskrifter og afsluttes med *Skaanske Kirkelov*.

Bind II. *Jyske Lov*. Med Understøttelse af UNDERVISNINGSMINISTERIET udgivet ved JOHS. BRØNDUM-NIELSEN under Medvirkning af POUL JOHS. JØRGENSEN, ERIK KROMAN og PETER SKAUTRUP. 1. Hæfte.

Det første Hæfte af *Jyske Lov* indeholder Fortalen og første Bog af Hovedteksten. Fortalen findes overleveret i mellem 300 og 400 Haandskrifter og Tryk. Til Grund for Udgaven af denne er lagt Haandskriftet i Arnamagnæanske Samling (AM 455, 12mo), hvortil der meddeles Varianter fra 103 andre Haandskrifter. Af selve Loven trykkes som Hovedtekst et Haandskrift i Kgl. Bibliotek Kbh. (NkS 295, 8vo), hvortil der meddeles Varianter fra 77 andre Haandskrifter.

Hele Tekstudgaven vil bringe, foruden Hovedhaandskriftet (*Tekst I*) en fotolitografisk Gengivelse af Flensborghaandskriftet (*Tekst II*), dernæst som *Tekst III* *Jyske Lov* efter Haandskriftet i Kungl. Biblioteket Stockholm C 39, endvidere som *Tekst IV* Loven trykt efter Haandskrift i Kgl. Bibliotek Kbh. (GkS 3135, 4to), et Haandskrift, der foruden den danske Tekst indeholder den latinske Oversættelse samt de »Glosser« til Loven, som skyldes Biskop Knud Mikkelsen i Viborg. Til denne Tekst,

der repræsenterer den efter-middelalderlige danske Lovtekst, og som er Forudsætningen for Brandis' Udgave 1504, Gotfred af Ghemens Eftertryk 1508 og derigennem for Udgaven 1590, knyttes Varianterne fra de ikke-middelalderlige Haandskrifter og Udgaver af Jyske Lov. — Efter disse danske Tekster, der ialt omfatter mellem 200 og 300 Haandskrifter og Tryk, følger som *Tekst V* den latinske Oversættelse af Jyske Lov efter Haandskrift i Arnemagnæanske Samling (AM 11, 8vo) med tilhørende Varianter fra andre Haandskrifter, samt som *Tekst VI* den nedertyske Oversættelse efter et Haandskrift paa Godset Lindau i Holsten. Ogsaa denne Tekst vil blive forsynet med Varianter fra de andre nedertyske Haandskrifter. Af latinske Haandskrifter findes ca. 20, af nedertyske Haandskrifter ca. 40.

Naar Tekstudgaven af Skaanske Lov er fuldendt, vil Lovudgaven blive fortsat med en Tekstudgave af de *Sjællandske Love*.

Til de enkelte Bind vil blive knyttet Realkommentarer og retshistoriske Indledninger, udarbejdet af Professor POUL JOHS. JØRGENSEN. Hele Lov-Udgaven vil blive afsluttet med en Haandskriftbeskrivelse,

der vil indeholde saavel en palæografisk Redegørelse for alle Haandskrifterne som en sproglig Bestemmelse af de enkelte Haandskrifter og for Hovedhaandskrifternes Vedkommende en detailleret sproglig Monografi. Endelig vil der til Udgaven blive knyttet en fuldstændig Ordbog, der vil indeholde Forklaring af de enkelte Ord og filologisk Kommentar til de Lovsteder, der kræver en saadan.

»Danmarks gamle Landskabslove« er det Udgiverarbejde, som Selskabet selv tillægger størst videnskabelig Betydning. Dets Værdi skulde ikke blot være sproglig og litterær, men tillige juridisk og historisk. Det overvældende Kildemateriale, der foreligger, og som tidligere for en stor Del har været ubearbejdet, har hidtil gjort det meget vanskeligt, for ikke at sige umuligt, for Forskeren at skaffe sig Overblik over Stoffet eller blot at undersøge Enkeltspørgsmaal til Bunds. Materialets Omfang har da ogsaa stillet Krav som ved ingen anden af Selskabets Udgaver. Forud for selve Udgivelsen har det været nødvendigt at foretage et overordentlig stort, forberedende Arbejde med Samling, Gruppering og Sigtning af de Hundreder af Tekstkilder. Dette Arbejde er nu helt tilende-

bragt for Skaanske Lovs Vedkommende; og for Jyske Lovs Vedkommende er Grupperingen af de middelalderlige Haandskrifter afsluttet. Saa snart Tekstudgivelsen af Skaanske Lov foreligger færdig, vil man begynde de forberedende Arbejder til Udgivelsen af de sjællandske Love.

Ogsaa paa anden Maade har Lovudgaven krævet særlige Foranstaltninger. Paa Grund af det uhyre Haandskriftmateriale, der har skullet benyttes samtidigt, har det voldet ikke ringe Vanskelighed at skaffe Arbejdsplads; denne Vanskelighed er blevet overvundet ved en særlig Imødekommethed af RIGSARKIVET, som har overladt Udgiverne et Arbejdsværelse, hvor alle Haandskrifterne kan rummes og hele det daglige Arbejde kan foregaa. Ligesom vi bringer Rigsarkivet vor Tak, skylder vi at takke alle de Biblioteker og Arkiver i hele Norden, der paa langt Sigt har stillet deres værdifulde Lovhaandskrifter til Raadighed for Udgaven, ofte i stort Antal fra samme Sted. Med Taknemmelighed fremhæver vi UNIVERSITETSBIBLIOTEKERNE i UPSALA, LUND, OSLO og navnlig KUNGL. BIBLIOTEKET i STOCKHOLM, uden hvis store Liberalitet Arbejdet paa Udgaven var blevet i høj Grad vanskeliggjort.

SAXO: GESTA DANORUM

vil blive udgivet med Understøttelse af CARLSBERGFONDET og RASK-ØRSTED FONDET af JØRGEN OLRIK under Medvirkning af HANS RÆDER, med Benyttelse af C. KNABES og PAUL HERRMANN'S Saxo-Arbejder.

Udgaven vil omfatte tre Bind. Bind I—II skal indeholde Teksten med tekstkritiske Noter, Varianter og Jævnførelse med de af Saxo benyttede latinske Skribenter samt Indledning, Bibliografi og Haandskriftbeskrivelse. Hertil Faksimiler af alle bevarede Haandskriftfragmenter. — Bind III vil indeholde en fuldstændig Ordbog.

At Ønsket om en ny tidssvarende Tekstudgave af Danmarks største middelalderlige Forfatter nu kan blive til Virkelighed, skyldes en særlig gunstig Omstændighed. Den tyske Filolog, Professor PAUL HERRMANN i Torgau, havde — som Tak for en Understøttelse, han havde modtaget fra Rask-Ørsted Fondet til sine Saxo-Studier — skænket Det kgl. Bibliotek i København et meget værdifuldt Arbejde i Manuskript, nemlig en af hans Ven og Kollega, afdøde Professor C. KNABE under hans Medvirkning udarbejdet Saxo-Tekst, i hvilken det ved Fremhævelser i Teksten var paavist, hvor Saxo havde

benyttet latinske Klassikere; vedkommende Citatsted var tilføjet i Marginen; til selve Teksten var desuden knyttet en fuldstændig Verbal-Ordbog. Dette Materiale, der yder værdifuld Hjælp til enhver Saxoforsker, vil blive indarbejdet i den nye Udgave, hvis Tekst bygges paa et af de danske Udgivere foretaget selvstændigt tekstkritisk Arbejde.

DANSKE FOLKEBØGER fra 16. og 17. Aarhundrede. Udgivne med Understøttelse af CARLSBERGFONDET. I—IX. 1915—25.

Bind I. Apokryfe Bibelhistorier (Josefs Historie, Jesu Barndoms Bog, Judas, Pilatus, Jerusalems Skomager) udgivne af J. P. JACOBSEN.

Bind II. De syv vise Mestre, udgivet af J. P. JACOBSEN.

Bind III. Kong Appolonius, Theagenes og Chariclia, udgivne af J. P. JACOBSEN.

Bind IV. Kejser Octavian, udgivet af JØRGEN OLRIK.

Bind V. Vigoleis, Kong Edvard af England, udgivne af JØRGEN OLRIK.

Bind VI. Flores og Blanseflor, Persenober og Konstantianobis, Dværgekongen Lavrin, udgivne af JØRGEN OLRIK.

Bind VII. Den skønne Magelona, Melusina, udgivne af R. PAULLI.

Bind VIII. Helena, Griseldis, En Doctors Datter, udgivne af R. PAULLI.

Bind IX. Sigismunda, Euriolus og Lucretia, Tvende Købmænd, udgivne af R. PAULLI.

Særtryk: Bibliografi til Bind I—VI af R. PAULLI.

Hvert Bind indeholder udførlige litterærhistoriske Indledninger, Tekstkritik, Variantapparat, Kommentar, Bibliografi og Haandskriftbeskrivelse.

Bind X–XIII vil indeholde Fortunatus, Uglspejl, Faust, Marcolfus, Helvedes Badstue, Vor Herre og St. Peder samt Register til hele Udgaven.

De ældste Udgaver af de Romaner, der fra Begyndelsen af det 16. til henimod Slutningen af det 19. Aarhundrede har bevaret sin Tiltrækning som underholdende Læsning i Danmark, er for en ikke ringe Del først dukket op i nyere Tid. I et ret stort Antal Tilfælde er der kommet ældre, hidtil ukendte Udgaver frem, ikke blot ad antikvarisk Vej her i Landet, men navnlig ved en Række Fund i Bibliotekerne i Upsala og Stockholm. Det er dette spredte og forhen ubenyttede Materiale, der i særlig Grad har betinget, at »Danske Folkebøger« som Tekstudgave har kunnet bringe saa meget nyt.

Planen til »Danske Folkebøger« er udarbejdet af J. P. JACOBSEN, der før sin Død (1918) naaede at faa fuldendt Udgivelsen af de tre første Bind.

DANSKE VISER fra Adelsvisebøger og Flyveblade 1530–1630. Udgivne af H. GRÜNER NIELSEN. Med Ordbog af MARIUS KRISTENSEN. Udgaven bekostet af G. A. HAGEMANN og hans Hustru Fru MATHILDE HAGEMANN. I–V,1. 1912–22.

Bind I. Viser vedrørende dansk Historie 1497–1630 (Nr. 1–36).

Bind II. Episke Viser (Nr. 37–88). Moraliserende Viser (Nr. 89–114).

Bind III. Lyriske Viser (Nr. 115–297).

Bind IV og V, 1. Hæfte. Tekstkilder, Varianter, Tekstkritik og Ordforklaringer til Nr. 1–118.

Den øvrige Del af Bind V vil indeholde Resten af Kommentaren samt som Tillæg nogle Viser, der tilhører Perioden uden dog at forekomme i Adelsvisebøger eller som Flyveblade fra Tiden; endel saadanne Viser er allerede tidligere lejlighedsvis blevet meddelt i Kommentaren; endelig vil Bind V indeholde en bibliografisk Oversigt over Flyvebladene samt en Haandskriftfortegnelse. Bind VI vil, foruden en sproghistorisk Oversigt, indeholde den fuldstændige Ordbog, der for de afsluttede Deles Vedkommende allerede længe har foreligget i Manuskript; hele Bind VI udarbejdes af MARIUS KRI-

STENSEN, som under Arbejdet paa de foregaaende fem Bind stadig har bistaaet Udgiveren med sproglige Oplysninger.

I »Danske Viser« meddeles et Stof, der findes spredt i Smaatryk og Haandskrifter i Nordens Biblioteker, og som aldrig før har været fremdraget. Udgaven, der bl. a. indeholder den ældste danske verdslige Lyrik, kan betragtes som en Slags Fortsættelse af »Danmarks gamle Folkeviser« og følger SVEND GRUNDTVIGS Princip, ikke at udgive de enkelte Haandskrifter, men at foretage Ordningen efter Visetyper; gennem Tekstkritik, Varianter og sproglig Kommentar oplyses Visens Liv, som for en stor Del synes at være foregaaet i mundtlig Tradition, hvori man maa søge Grunden til, at disse det 16. Aarhundredes Viser saa lidt som Middelalderens Folkeviser foreligger i deres oprindelige Skikkelse.

EN RÆFFUE BOG. HERMAN WEIGERES Oversættelse af Reinke de Vos. Udgivet med Understøttelse af CARLSBERGFONDET ved NIELS MØLLER. Ordbog af KR. SANDFELD. I–II. 1914–23.

Bind I. Tekst, efter Udgaven trykt i Lübeck 1555, og med Gengivelse af denne Udgaves Træsnit.

Bind II. Oplysninger og Ordbog.

1. Halvbind. Tekstkritik, Varianter, Bibliografi, sproglig og litterærhistorisk Kommentar, litteraturhistorisk Oversigt over Rævedigtningen. Tillæg: WEIGERES Originalmanuskript; i dette Tillæg meddeles Varianter fra de i 1919 fundne 12 Folioblade, hvoraf tillige gives en Haandskriftprøve som faksimileret Tavle.

2. Halvbind, ved KR. SANDFELD. Ordbog, Sprog-historisk Oversigt. Ordbogen er en fuldstændig Verbalordbog, den sproghistoriske Oversigt behandler deskriptivt Sproget i Rævebogen, dets Ortografi og Lydforhold, dets Bøjningsforhold, Ord-dannelse og Syntaks.

»Rævebogen« indtager en betydelig Plads i det 16. Aarhundredes danske Litteratur; med sit store Omfang rummer den et rigt og broget Ordforraad, der giver den en overordentlig sproglig Interesse,

saa meget mere som HERMAN WEIGERE skriver et redeligt og kærnefuldt Dansk med hyppig Brug af folkelige Ord og Talemaader. Men desuden har han poetisk Følelse og kan give den kønne Udtryk. Han holder af at lokalisere Stoffet og lemper stundom Teksten efter sit eget Sind og Lune, saa hans Gengivelse kan faa et helt hjemligt og personligt Præg. Hans Bog staar derfor som en ingenlunde uværdig dansk Repræsentant i Middelalderens og Reformationstidens vidt brede Rævedigtning.

TYCHONIS BRAHE DANI OPERA OMNIA. Edidit I. L. E. DREYER. I–VIII & X–XII. 1913–25.

Tomus I–V. Scripta astronomica. Edidit I. L. E. DREYER auxilio IOANNIS RÆDER. Sumptus fecit G. A. HAGEMANN.

Tomus I indledes med Selskabets Forord, hvori der gøres Rede for Udgavens Plan, og Udgiverens Indledning, der giver en astronomihistorisk Orientering. Skrifternes Række aabnes med De nova Stella (1573), dernæst følger Talen om de matematiske Discipliner (1574), Horoskoperne (1577–83) samt de trigonometriske Smaaskrifter (1591–99).

Tomus II. Astronomiæ instauratæ Progymnasmata (1588–1602) I–II.

Tomus III. Astronomiæ instauratæ Progymnasmata III. Fiksstjerne-katalogen (1598).

Tomus IV. Anden Bog af Astronomiæ instauratæ Progymnasmata, ogsaa kaldet De Mundi ætherei recentioribus Phænomenis, samt andre Skrifter om Kometer (1578–89).

Tomus V. Astronomiæ instauratæ Mechanica (1598). Optegnelser angaaende Solen og Planeterne (1586–1600). Almanak for 1599. Geografiske Optegnelser.

Tomus VI. Epistolæ astronomicæ. Tomus I. Edidit I. L. E. DREYER auxilio IOANNIS RÆDER. Sumptus fecit G. A. HAGEMANN. Indeholder den af Tycho Brahe selv 1596 udgivne astronomiske Brevveksling med Landgrev Vilhelm af Hessen og dennes Astronom Christoffer Rothmann.

Tomus VII–VIII. Epistolæ astronomicæ. Tomus II–III. Ediderunt I. L. E. DREYER et IOANNES RÆDER. Sumptus fecit INSTITUTUM RASK-OERSTEDIANUM. Indeholder de astronomiske Breve (fra og til Tycho Brahe), som ikke blev trykt i Tycho Brahes Levetid; Bind VII omfatter Aarene 1568–97, Bind VIII 1597–1601. I Brevvekslingen er 85 Deltagere.

Tomus X–XII. Thesaurus observationum. Ad fidem codicum primum integrum edidit I. L. E. DREYER. Sumptibus INSTITUTI CARLSBERGICI. Observationerne er fordelt i de enkelte Bind saaledes: Bind X omfatter Aarene 1563–85, Bind XI 1586–89, Bind XII 1590–95.

Hvert Bind afsluttes med Noter af Udgifveren.

Tomus IX vil indeholde TYCHO BRAHES meteorologiske Dagbog, hans medicinske Recepter, hans Digte, samt Varianter til Bind I–IX. Tomus XIII vil indeholde Observationerne 1596–1601. Tomus

XIV vil meddele Aktstykker til Tycho Brahes Biografi samt Bibliografi og Ikonografi.

Tycho Brahe-Udgaven er opstaaet ved Forening af to Foretagender. Allerede inden Selskabet stiftedes, havde CARLSBERGFONDET overdraget J. L. E. DREYER at udgive Observationerne; nu formaaede Selskabet, i 1911, Dr. Dreyer til, sammen med Dr. HANS RÆDER, at paatage sig Udgivelsen af Skrifterne og Brevene. Det var da naturligt, at man søgte begge Rækker samlede i én stor Udgave, hvortil CARLSBERGFONDET gav sin Tilslutning.

Med Udgivelsen af Observationerne, der som bekendt danner Grundlaget for Keplers Planetteori, er det omsider lykkedes at virkeliggøre en Tanke, der Gang paa Gang har været fremme siden Tycho Brahes Død. For første Gang er Observationerne trykt efter de originale Haandskrifter, hvori Tycho Brahe og hans Medarbejdere daglig gjorde deres Optegnelser. Ogsaa Udgavens øvrige Dele, navnlig Brevene og Aktstykkerne indeholder et omfattende, hidtil uudgivet Stof, der findes spredt i europæiske Arkiver og Biblioteker, og som er tilvejebragt ved en Undersøgelse, bekostet af CARLSBERGFONDET og foretaget af EILER NYSTRØM.

HANS MOGENSENS OVERSÆTTELSE AF PHILIPPE DE COMMINES MEMOIRER. Med Understøttelse af CARLSBERGFONDET udgivet af POUL NØRLUND. Ordbog af KR. SANDFELD. I–III. 1913–19.

Bind I–II. Tekst efter det af Arild Huitfeldt gennemrettede Stockholmerhaandskrift fra ca. 1600 med Huitfeldts Fortale, (Hans Mogensens Originalmanuskript fra 1574 er ikke bevaret).

Bind III. Litterærhistoriske Indledninger om PHILIPPE DE COMMINES og HANS MOGENSEN; Haandskriftbeskrivelse; Tekstrettelser og Varianter; Kommentarer; Navneregister. – Ordbog og Sproghistorisk Oversigt, udarbejdet af KR. SANDFELD efter samme Plan som ved Rævebogen.

Skønt Commines-Oversættelsen, lige saa lidt som Rævebogen, er noget originalt dansk Litteraturværk, indtager den en høj Rang som Sprogmindesmærke, hvad allerede N. M. Petersen fremhævede; men først nu, da Teksten foreligger trykt, har Værkets Værdi endelig kunnet fastslås, og det er da blevet almindelig anerkendt, at i den Periode, Hans Mogensens tilhører, er der kun to Værker, der i sproglig Betydning kommer paa Højde med hans: VEDELS SAXO og HUITFELDTS Danmarkshistorie.

DANSKE GRAMMATIKERE fra Midten af det syttende til Midten af det attende Aarhundrede. Med Understøttelse af CARLSBERGFONDET udgivet af HENRIK BERTELSEN. I—V. 1915—23.

Bind I. RASMUS BARTHOLIN: *De studio lingvæ Danicæ* (1657). LAVRIDS KOCK: *Introductio ad linguam Danicam* (ca. 1660). PEDER SYV: *Nogle betænkninger om det Cimbriske Sprog* (1663).

Bind II. ERIK PONTOPPIDAN: *Grammatica Danica* (1668).

Bind III. ERIK OLSEN MARSLØV: *Nogle Betænkninger og Regle om Skrive-Rictigheden udi det Danske Sprog* (1678). HENRICH GERNER: *Orthographia Danica* (1678—79). PEDER SYV: *Den Danske Sprog-Kunst* (1685). HENRICH GERNER: *Epitome Philologiæ Danicæ* (1690). HANS OLUFSEN NYSTED: *Rhetorica laica et pagana* (1708, 1727).

Bind IV. P. SCHULZ: *Danskens Skriverigtighed* (1724). LUDVIG HØLBERG: *Orthographiske Anmerkninger* (1726). JENS HØYSGAARD: *Tres faciunt collegium* (1743), JENS HØYSGAARD: *Concordia res parvæ crescunt* (1743), JENS HØYSGAARD: *Accentuered og Raisonnered Grammatica* (1747).

Bind V. JENS HØYSGAARD: *Methodisk Forsøg til*

en Fuldstændig Dansk Syntax (1752), JENS HØYSGAARD: Første Anhang til den Accentuerede Grammatika (1769).

Bind VI vil indeholde Tekstkritik, Varianter og Bibliografi til de foregaaende fem Bind.

I denne Udgave er samlet alt, hvad der kendes af dansk grammatisk Litteratur lige fra det Tidspunkt, da det videnskabelige Studium af Modersmaalet grundlægges, indtil Slutningen af det 18. Aarhundrede. Næsten ingen af de Skrifter, det her drejer sig om, har været genudgivet, tiltrods for at de gamle Originaludgaver ikke er til at opdrive. Som sproghistorisk Hjælpemiddel har Udgaven bødet paa et meget føleligt Savn, ikke mindst ved at HØYSGAARDS banebrydende fonetiske Værker nu er blevet let tilgængelige.

SKUESPILTEKSTER FRA KOMEDIEHUSET I LILLE GRØNNEGADE. Udgivne af EILER NYSTRØM. I–V. 1920–24. Udgivne med Understøttelse af BENNY DESSAU.

Bind I. Udgiverens Indledning. – To Prologer af FREDERIK ROSTGAARD (1722–23). To Prologer, som tillægges JOHANNES NICOLAI ULSØE (1724–28). MOLIÈRE: Gnieren (1724), Amphitryon (1723 eller 1724), Fusentast (1723). De to sidstnævnte Oversættelser tillægges DIDERICH SECKMAN.

Bind II. Fem Komedier af MOLIÈRE. Den kiærlige Forbittrelse (1724), Fruentimmerskolen (1724); besørgede af EILER NYSTRØM. Tartuffe (1724); besørget af LIS JACOBSEN. Disse tre Oversættelser tillægges DIDERICH SECKMAN. Den højadelige Borgermand (1725); besørget af HOLGER SANDVAD. Det tvungne Giftermaal (1723); besørget af EILER NYSTRØM.

Bind III. REGNARD: Dobleren (1725); besørget af HOLGER SANDVAD. REGNARD: De Forliebtes Galenskaber (1725); besørget af C. BEHREND. Disse to Oversættelser tillægges DIDERICH SECKMAN. HAUTE-ROCHE: Crispin Médecin (1724?) i Oversættelse af JACOB BIRCHEROD; besørget af C. BEHREND. CAMPI-

STRON: Achilles og Polixene (1725), i Bearbejdelse af JOACHIM WIELANDT; besørget af POUL NØRLUND. NOLANT DE FATOUVILLE: Columbine Procurator (1730); besørget af JØRGEN GLAHDER.

Bind IV. JOACHIM RICHARD PAULLIS dramatiske og dramaturgiske Forfatterskab. Den seendes Blinde (1723); besørget af POUL NØRLUND. Julestuen og Maskeraden (1724); besørget af JØRGEN GLAHDER. Den politiske Kandestøber (1724); besørget af C. BEHREND. Naturen over Optugtelsen (1724); besørget af JØRGEN OLRİK. Kort Undervisning om Comoedier (1726 eller 1728); besørget af EILER NYSTRØM.

Bind V. VANBRUGH: Æsopus (1722?), oversat af THØGER REENBERG. STEELE: Lyveren (1725). Begge besørgede af JØRGEN GLAHDER.

Samlingen af Skuespiltekster giver et vigtigt Bidrag til Oplysning om de litterære og kulturhistoriske Forhold i Holbergtiden, ligesom disse Tekster, der rummer et saa broget Ordstof fra Dagliglivets Tale, er af meget væsentlig sproghistorisk Værdi.

CHRISTIAN FALSTERS LÆRDOMS LYSTGAARD
eller adskillige Discurser. Oversat fra Latin og for-
synet med Indledning og Noter af JØRGEN OLRİK.
Med Understøttelse af CARLSBERGFONDET. I—III.
1919—20.

FALSTERS AMOENITATES PHILOLOGICAE (1729—32),
der danner et Sidestykke til Holbergs Epistler, er
oversat i deres Helhed, blot med Udeladelse af de
specielt filologiske Stykker om AULUS GELLIUS. —
Hvert Bind indeholder en af Discursernes tre Parter,
Bind I tillige Oversætterens Fortale og Indledning.
Bag i hvert Bind findes Noter og Oplysninger.

CHRIST. FRID. WADSKIÆR: UDVALGTE DAN-
SKE VERS, udgivne af HANS BRIX og ANKER JENSEN.
1915.

Originaltrykkene af WADSKIÆRS Digte hører til
Sjældenhederne. Selskabet imødekom derfor et
almindeligt Ønske fra Litteraturhistorikerne ved at
udgive denne Samling, der giver et fyldigt Udvalg
af Wadskiær, denne den mest karakteristiske Re-
præsentant for Tidens barokke Versekunst. — Bogen
udgaves helt paa GYLDENDALSKE FORLAGS Bekostning.

JOHANNES EWALDS SAMLEDE SKRIFTER.
Efter Tryk og Haandskrifter udgivne med Under-
støttelse af CARLSBERGFONDET. I–VI. 1914–24.

Bind I–III, udgivne af V. KUHR, indeholder i kro-
nologisk Rækkefølge alle Ewalds Skrifter, forsaa-
vidt de fremkom i hans Levetid. Denne Række
omfatter prosaiske, dramatiske og poetiske Skrifter
fra Aarene 1762–81.

Bind IV indeholder Skrifter, der forelaa i Ren-
skrift ved Ewalds Død (Herr Panthakaks Historie,
De Fremmede, Levnet og Meeninge), udgivne af
V. KUHR, samt Breve fra Ewald, udgivne af SVEND
AAGE PALLIS.

Bind V–VI, udgivne af S. A. PALLIS under Med-
virkning af NIELS MØLLER, indeholder Fragmenter
af og Udkast til utrykte Arbejder; Kladder, Udkast
og Varianter til de i Bind I–V udgivne Arbejder
samt Manuskriptbeskrivelse. – I Bind VI findes
desuden en Bibliografi, som med Bibliotekar CARL
DUMREICHERS Ewald-Bibliografi (1918) som Grundlag
er udarbejdet af R. PAULLI. Bindet afsluttes med
en specificeret Indholdsfortegnelse til hele Udgaven.

Efter den oprindelige Plan til Udgaven skulde
denne foruden Manuskriptbeskrivelse og Bibliografi

give en Del andre videnskabelige Tillæg: en litterærhistorisk Kommentar, en fuldstændig Ordbog, en Fortegnelse over Litteraturen om Johs. Ewald og en Ikonografi. Selve Tekstudgaven blev imidlertid saa omfattende, at Planen ikke lod sig gennemføre. Desuden var der, efter at Planen var lagt, fremkommet Arbejder, som delvis overflødiggjorde de nævnte Tillæg; saaledes var det mindre paakrævet at udgive en Ewald-Ordbog nu, da Den danske Ordbog, der indeholder hele Ewalds Ordforraad, var begyndt at udkomme og urimeligt at meddele en Ikonografi efter Fremkomsten af GEORG NYGAARDS Bog om Ewald-Portrætter. At Kommentaren maatte opgives, føles derimod som et Savn; men Selskabet har ikke opgivet Haabet om, at det engang maa lykkes at gennemføre denne Del af Opgaven, skønt det er indlysende, hvor vanskeligt det vil være at tilvejebringe en udtømmende filologisk og litterærhistorisk Realkommentar, hvori blandt andet hele Ewalds Forhold til hjemlige og fremmede Kilder og Forbilleder udredes. Udgavens væsentligste Betydning vil dog altid ligge deri, at Ewalds enestaaende værdifulde Manuskripter her er gjort tilgængelige paa udtømmende Vis.

STEEN STEENSEN Blichers samlede skrifter. Udgivne med Understøttelse af CARLSBERGFONDET. I–XV. 1920–25.

Bind I–IV. Udgivet af JEPPE AAKJÆR og HENRIK USSING. Bind V–XV udgivet af JEPPE AAKJÆR og GEORG CHRISTENSEN. Værkernes Rækkefølge er kronologisk, og Fordelingen i de enkelte Bind er saaledes: I–II: 1807–09 (Ossian-Oversættelsen). – III: 1807–16. – IV: 1816–17. – V: 1817–21. – VI: 1822–24. – VII: 1824–27. – VIII–X: 1827. – XI: 1827–28. – XII–XIII: 1828. – XIV: 1828–29. – XV: 1829.

Udgaven indeholder hele Blichers litterære Produktion, ikke blot den skønlitterære, men ogsaa den gejstlige, topografiske, polemiske og folkelig-agitatoriske. Naar man har valgt at meddele dette uensartede Stof i kronologisk Rækkefølge, ligesom f. Eks. i Ewald-Udgaven, er det, fordi man herigennem faar det mest instruktive Billede af Digterpersonlighedens Vækst og Udvikling. Men ved et saa omfattende Forfatterskab som Blichers er det forbundet med visse praktiske Ulemper for Benytteren, navnlig saa længe Udgaven ikke er afsluttet med et almindeligt Register. For at bøde herpaa er en foreløbig systematisk Oversigt over Indholdet

af de udkomne Bind I–XV trykt særskilt og udsendt med Bind XV i 1925.

Bag i hvert Bind meddeles Tekstkritik, Varianter samt oplysende Noter.

Arbejdet har været fordelt mellem Udgiverne paa følgende Maade. Grundlaget for Udgivelsen er JEPPE AAKJÆRS Registrant over Blichers vidt adspredte Skrifter, ialt omfattende henved 900 Numre. Dr. phil. HENRIK USSING har besørget Tekstudgivelsen af Bind I–IV samt Noterne til Bind I–II. GEORG CHRISTENSEN har besørget Udgivelsen og Kommenteringen af Bind V–XV og har desuden affattet Noterne i Bind III–IV.

Den endnu resterende Del af Udgaven, ca. 15 Bind, skal indeholde Blichers Produktion for Aarene 1829–48 samt den systematisk ordnede, fuldstændige Indholdsfortegnelse.

EMIL AARESTRUPS SAMLEDE SKRIFTER. Med Understøttelse af CARLSBERGFONDET udgivne af HANS BRIX og PALLE RAUNKJÆR. I–V. 1922–25.

Bind I indeholder Digte 1815–24, forsaavidt de ikke er trykt i Aarestrups Levetid. – Bind II: Digte 1825–37, med samme Begrænsning. – Bind III: Digte, offentliggjorte i Aarestrups Levetid. – Bind IV: Digte 1837–56, udaterede Digte, Fragmenter, Prosa. – Bind V: Oversættelser af skønlitterær Art, Tillæg. – Noter bag i hvert Bind.

I denne Udgave finder man hele det rige Stof udnyttet, som indeholdes i Aarestrups efterladte Papirer, navnlig den Samling, der i 1920 fra hans Datter, Amtmandinde EMILIE v. NUTZHORN, overgik i Det kgl. Biblioteks Eje.

J. P. JACOBSEN: SAMLEDE VÆRKER. Udgivet paa Grundlag af Digterens efterladte Papirer af MORTEN BORUP, under Medvirkning af GEORG CHRISTENSEN. I—II. 1924—26.

Bind I: Fru Marie Grubbe (1876). — Bind II: Niels Lyhne (1880). Hvert Bind indeholder foruden Teksten Indledning af Udgiveren, Tekstkritik, Haandskriftbeskrivelse samt Kommentarer, og er desuden forsynet med Tavler med Prøver af Jacobsens Originalmanuskripter og Tegninger.

De følgende Bind vil indeholde Noveller, Digte og Udkast samt populærvidenskabelige Afhandlinger. Udgaven vil desuden bringe en Karakteristik af J. P. JACOBSEN ved GEORG CHRISTENSEN, samt en Bibliografi af Redaktør GEORG NYGAARD.

Udgaven hviler paa et fremragende Kildemateriale i to store Samlinger af Jacobsens Papirer, som Det kgl. Bibliotek erhvervede i 1912 og 1921, og som indeholder dels Udkast til de trykte Skrifter, dels et stort Antal utrykte Digte og Prosastykker. I Indledningerne og Kommentarerne er der gjort Rede for de enkelte Arbejders Udviklingshistorie.

Udgaven bekostes helt af GYLDENDALSKE BOGHANDEL.

ORDBOG OVER DET DANSKE SPROG. Grundlagt af VERNER DAHLERUP. Udgivet med Understøttelse af UNDERVISNINGSMINISTERIET og CARLSBERGFONDET. I–VII. 1918–25.

Forrest i Bind I findes et Forord af VERNER DAHLERUP samt en Indledning, udarbejdet af LIS JACOBSEN og H. JUUL-JENSEN; Indledningen giver, foruden en historisk Oversigt over ældre Modersmaalsordbøger, en Redegørelse for Ordbogsstoffets Afgrænsning, Artiklernes Affattelse, Ordbogens Kilder og Arbejdets Fordeling. Endvidere indeholder Bind I: A–Basalt. – Bind II indeholder: Basar–Brystværn. – Bind III: Bræ–dø. – Bind IV: døbe–flytte. – Bind V: flyve–Frette. – Bind VI: fri–Gramvægt. – Bind VII: Gran–herpaa. Sammen med Ordbogens første Bind udsendtes et Hæfte med Kildefortegnelse, Forkortelser samt en Lydskrifttavle; Tillæg hertil er givet med hvert følgende Bind.

Udarbejdelsen og Udgivelsen af DEN DANSKE ORDBOG blev overdraget Litteraturselskabet i 1915 af UNDERVISNINGSMINISTERIET og CARLSBERGFONDET. En Plan til en dansk Ordbog, men i meget mindre Dimensioner var lagt af Professor VERNER DAHLERUP, der igennem en Aarrække havde indsamlet et rigt

Citatmateriale. Dette blev Grundlaget for den nye Ordbogs Seddelsamlinger. Af andre Citatsamlinger skal her nævnes Sprogforskeren I. LEVINS store Samling, som af DET KGL. BIBLIOTEK blev overladt Ordbogen. Værdifulde haandskrevne Samlinger, ligeledes paa Det kgl. Bibliotek, udgjorde desuden JØRGEN BLOCHS Holberg-Ordbog og MATTHIAS MOTHS store Ordbog i henvend tresindstyve Folianter fra Begyndelsen af det 18. Aarhundrede.

Ordbogens Udgivelse forestaas af LIS JACOBSEN og H. JUUL-JENSEN i Forening. Som Redaktører har følgende Filologer virket: MORTEN BORUP, AAGE HANSEN, HOLGER HANSEN, AAGE ROHMANN, KR. SANDFELD og PETER SKAUTRUP samt JOHS. BRØNDUM-NIELSEN, JØRGEN GLAHDER, H. JUUL-JENSEN, PAUL V. RUBOW og HOLGER SANDVAD, der foruden deres Redaktion har udført den for Ordbogen saa overordentlig væsentlige Gennemarbejdning af de yngre Redaktørers Manuskript. VERNER DAHLERUP gennemser Værket i Korrektur; om hans tidligere Deltagelse i Arbejdet kan henvises til Forordet i III. Bind.

Til Gavn for Ordbogen og til Hjælp under Arbejdet har det i høj Grad været, at der fra saa mange Sider uden for Medarbejdernes Kreds er

blevet vist Foretagendet stor Interesse. Ordbogen har, siden den begyndte at udkomme, modtaget Bidrag fra ca. 1200 forskellige Meddelere, hjemmehørende i alle Egne af Landet og tilhørende de forskellige Samfundsklasser. Bidragene er dels Svar paa Ordbogens Forespørgsler gennem Pressen, dels Citater paa (eller Oplysninger om) Ord og Udtryk, som Indsenderne af egen Drift og af Interesse for Sagen har tilstillet Ordbogen. For disse Bidrag er Ordbogens Redaktion Bidragyderne megen Tak skyldig. Vi maa her indskrænke os til at nævne nogle af dem, der har indsendt større Samlinger eller til Stadighed har givet Meddelelser og Oplysninger, idet det dog bemærkes, at ikke blot disse faa, men næsten alle Bidragydere har haft stor Betydning for Fuldstændiggørelsen af Ordbogens Citatsamlinger (flere findes nævnt i Forordene til Bind I–IV):

Rektor BOËTIUS, Roskilde, fh. Højskoleforstander
FREDE BOJSEN, Rødkilde, Professor, Dr. HANS BRIX,
Lærer BALTHASAR CHRISTENSEN, Storehedinge, Overkirurg, Dr. JONAS COLLIN, Kommunalærer, cand. theol.
HANS FANG, Lektor Sv. GUNDEL, Aarhus, Lektor HANS HANSEN (d. 1925), cand. pharm. POUL HAUBERG, Pastor OTTO KALKAR (d. 1926), Generaldirektør for Tele-

grafvæsenet T. F. KRARUP, Overgartner ved Botanisk Have AXEL LANGE, Mag. art. PLESNER, Herning, Translator JOH. RASMUSSEN, Lektor SCHØNAU, Roskilde, Forfatteren CHR. STUB-JØRGENSEN, Aarhus, Lektor AXEL SØRENSEN (d. 1920), Forfatteren S. TVERMOSE THYREGOD, Bagsværd.

Ganske særlig store og værdifulde Gaver har Ordbogen modtaget fra Adjunkt TH. LIND, Rønne, fra Auditor E. SCHÄFFER og først og fremmest fra Mag. art. M. LORENZEN, Holte, der dels har skænket betydelige Samlinger til dansk Middelaldersprog, dels har sendt og stadig sender overordentlig omfattende Ordsamlinger fra det 18. Aarhundredes Litteratur, saa omfattende, at Ordbogens Citatstof fra dette Aarhundrede nu er et helt andet og langt fyldigere end i de første Bind af Værket. Betydningsfulde Samlinger væsentlig af puristisk Art er stillet til Raadighed af Lektor H. HAMMER, Aarhus, og Pastor HANS DAHL (d. 1921). Endelig har man fra Pastor emer. LØGSTRUP, Nyborg, og fra nylig afdøde Pastor emer. J. P. MYNSTER modtaget haandskrevne Konkordanser henholdsvis til 1907-Oversættelsen af Det nye Testamente og 1871-Oversættelsen af Det gamle Testamente, Arbejder, som er

til stor Hjælp, da trykte Konkordanser til de nu brugelige Oversættelser ikke foreligger.

Som omtalt i Indledningen til Ordbogens Bind I, S. LI faar Ordbogens Redaktion i mange Tilfælde Forklaringer af og Oplysninger om Fagord fra en Række Institutioner og Personer, hvis Hjælp er af den allerstørste Betydning ved de faglige Artiklers Affattelse. I større Udstrækning har følgende ydet Bistand:

Professor, Dr. ERIK ABRAHAMSEN (Musik), Kommandør BASTRUP (Søvæsen), Inspektør ved Botanisk Museum, Mag. scient. CARL CHRISTENSEN (Botanik), Overkirurg, Dr. JONAS COLLIN (Lægevidenskab), Forfatteren SVEND FLEURON (Jagt), Statskonsulent KARL HANSEN (Landbrug), Professor, Dr. AD. JENSEN (Dyrenavne, Zoologi), Professor POUL JOHS. JØRGENSEN (Jura), LANDBOHØJSKOLEN (Veterinær- og Forstvæsen), Overgartner ved Botanisk Have AXEL LANGE (Plante- navne, Havebrug), OFFICERSKOLEN (Militærvæsen), ORLOGSVÆRFTET (Skibsbygning), POLYTEKNISK LÆRE- ANSTALT (Ingeniørvidenskab, Kemi og Fysik), Pastor P. SEVERINSEN (Teologi og Kirkehistorie), TEKNOLOGISK INSTITUT (Haandværk og Industri), Købmands- skolens Forstander M. VIBÆK (Handel).

Desuden har Ordbogen kunnet gøre Brug af de righoldige Samlinger til en Ømaals-Ordbog, som UDVALGET FOR FOLKEMAAL raader over, og SVENSKA AKADEMIENS ORDBOK har beredvilligt stillet en Del af sit store sprogvidenskabelige Materiale til Disposition for Redaktionen.

Selve Arbejdet med Ordbogsmanuskriptets Tilvejebringelse har krævet Udgivelsen af et Par trykte Hjælpemidler: et lille Bind »Regler for Suppleringen«, beregnet for de Medarbejdere, hvis Opgave det er at supplere det foreliggende Seddelmateriale ved Gennemgang af Fagværker og Ordbøger, samt et Bind »Redaktionsregler« til Brug for Ordbogens Redaktører. Begge Vejledninger, der er udarbejdet af Ordbogens Ledere og fremkom i 1917 (Tillæg 1925), har i høj Grad bidraget til ensartet Supplering af Citatstoffet og til Fasthed i det paa mange Hænder fordelte Redaktionsarbejde.

De Arbejder, Selskabet har udgivet, fordeler sig kronologisk saaledes efter Udsendelsesaar:

1912

Danske Viser I.

1913

Commines' Memoirer I. – Danske Viser IV, 1.

1914

En Ræffue Bog I, 1. – Danske Viser II. – Ewalds Samlede Skrifter I. – Tychnonis Brahe Opera omnia I.

1915

Commines' Memoirer II. – Ewalds Samlede Skrifter II. – Danske Grammatikere I. – Tychnonis Brahe Opera omnia II. – Danske Viser III. – Danske Folkebøger I. – En Ræffue Bog I, 2. – Wadskiær: Udvalgte danske Vers.

1916

Danske Folkebøger II. – Ewalds Samlede Skrifter III. – Tychnonis Brahe Opera omnia III.

1917

Danske Grammatikere II. – Danske Folkebøger III. – En Ræffue Bog II, 1. – Commines' Memoirer III, 1.

– 59 –

1918

Tychonis Brahe Opera omnia IV, 1. – Danske Folkebøger VII. – Ordbog over det danske Sprog I, 1.

1919

Danske Viser IV, 2. – Danske Folkebøger IV. – Ewalds Samlede Skrifter IV. – Danske Grammatikere III. – Commines' Memoirer III, 2. – Ordbog over det danske Sprog I, 2.

1920

Falsters Lærdoms Lystgaard I–III. – Danske Folkebøger VIII. – En Ræffue Bog II, 1, Tillæg. – Tychonis Brahe Opera omnia VI. – Skuespiltekster fra Komodiehøset i Lille Grønnegade I. – Danmarks gamle Landskabslove, Skaanske Lov, 1. Hæfte. – Ordsprog over det danske Sprog II. – Blichers Samlede Skrifter I–III.

1921

Danske Folkebøger V. – Ewalds Samlede Skrifter V. – Danske Grammatikere IV. – Tychonis Brahe Opera omnia V, 1. – Skuespiltekster fra Komodiehøset i Lille Grønnegade II–III. – Blichers Samlede Skrifter IV–VIII. – Ordbog over det danske

Sprog III. — Danmarks gamle Landskabslove, Skaanske Lov, 2. Hæfte.

1922

Danske Viser V, 1. — Tychonis Brahe Opera omnia IV, 2. — Blichers Samlede Skrifter IX–X. — Skuespiltekster fra Komediehuset i Lille Grønnegade IV. — Ordbog over det danske Sprog IV. — Aarestrups Samlede Skrifter I–II.

1923

Tychonis Brahe Opera omnia V, 2. — Danske Folkebøger IX. — Danske Grammatikere V. — Blichers Samlede Skrifter X–XI. — En Ræffuebog II, 2. — Ordbog over det danske Sprog V. — Aarestrups Samlede Skrifter III–IV. — Danmarks gamle Landskabslove, Skaanske Lov, 3. Hæfte. — Tychonis Brahe Opera omnia X.

1924

Tychonis Brahe Opera omnia VII. — Blichers Samlede Skrifter XII–XIII. — Ordbog over det danske Sprog VI. — Ewalds Samlede Skrifter VI. — Skuespiltekster fra Komediehuset i Lille Grønnegade V. — J. P. Jacobsens Samlede Værker I.

1925

Tychonis Brahe Opera omnia XI–XII. – Blichers Samlede Skrifter XIV–XV. – Ordbog over det danske Sprog VII. – Aarestrups Samlede Skrifter V. – Danske Folkebøger VI. – Bibliografi over danske Folkebøger I. – Danmarks gamle Landskabslove, Skaanske Lov, 4. Hæfte.

1926

Tychonis Brahe Opera omnia VIII. – J. P. Jacobsens Samlede Værker II. – Danmarks gamle Landskabslove, Jyske Lov, 1. Hæfte.

1911–1926

Ialt er der i de femten Aar, Selskabet har bestaaet, udgivet 81 Bind paa gennemsnitlig ca. 375 Sider.

KØBENHAVN
TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
(AXEL SIMMELKIÆR)

DIS-Danmark

1 0 0 9 1 3

